

e-post: registrator@ltu.se

Adress

Luleå tekniska universitet (LTU) yttrar sig härmed över Innovation som drivkraft – från forskning till nytta SOU2020:59.

Sammanfattning

LTU anser att utredningen i sin helhet är viktig och att det är angeläget att systemet för akademiska innovationsmiljöer ytterligare stärks och samordnas. LTU anser att det är viktigt att alla lärosäten ska ges förutsättningar att lokalt stödja sina forskare och studenter genom sina innovationskontor och holdingbolag eftersom det lokala engagemanget är helt avgörande.

I utredningen hänvisas på ett flertal ställen till LTU Business som LTUs innovationskontor. Detta stämmer inte, LTUs innovationskontor ligger inom lärosätet medan LTU Business ägs av universitetets holdingbolag och utför på uppdrag delar av Innovationskontorets tjänster, främst gällande rådgivning för kommersialisering.

En fråga som påverkar och genomsyrar hela utredningen, men som utredningen valt att inte analysera eller att lämna förslag kring gäller det så kallade lärarundantaget. LTU anser att en översyn av lärarundantaget bör ske för att kartlägga styrkor och svagheter och säkerställa att målen med ökat nyttiggörande kan nås.

Även om LTU ställer sig positiv till flera av förslagen avvisar LTU bestämt utredningens förslag att finansiera nämnda reformer genom en omfördelning av forskningsmedel till nyttiggörandet. Anslag för forskning behövs för att stödja fri forskning och säkerställa en tryggad karriärutveckling för unga forskare. Detta är viktigt då obalansen mellan anslag för forskning och extern finansiering ökat. LTU menar därför att utredningens förslag ska finansieras med nya medel.

Avsnitt 6 Nyttiggörandebegreppets breddande

6.1.1 Nyttiggörande av kunskap från all verksamhet vid högskolorna

LTU är positiv till en breddad betydelse av nyttiggörande och att det tydliggörs att nyttiggörande är bredare än kommersialisering. Det vore positivt om begreppet nyttiggörande utvecklades så att högskolornas fullständiga arbete med nyttiggörande blir mer uttalat och transparent. Ett bredare perspektiv möjliggör ett mer holistiskt synsätt och att högskolornas uppdrag blir tydligare, vilket i sin tur ger ökade möjligheter till profilering för dem. Trots ovannämnda ambition, presenteras förslag i utredningen med ett tämligen ensidigt fokus på kommersialisering av forskningsresultat.

6.1.2 Nyttiggörandeuppdraget förtydligas i högskoleförordningen

LTU ställer sig positiv till att nyttiggörandeuppdraget förtydligas. Det är dock centralt att detta inte blir ytterligare en pålaga i en redan mycket omfattande granskningsverksamhet av högskolesektorn utan att

uppföljningsarbetet som följer detta förslag formas och finansieras utan att belasta kärnverksamheten vid högskolan.

Vad som ska omfattas av begreppet nyttiggörande och hur det ska mätas behöver förtydligas. LTU anser att det är viktigt att identifiera och implementera kriterier som särskiljer forskningsrelaterade resultat (vetenskapliga publikationer) från nyttiggörande av resultat (företags stärkta konkurrenskraft, innovationer, start-up företag och spridning av forskningsresultat och dess implikationer utanför akademien). För att skapa incitament att arbeta för att resultat kommer till nytta, måste det finnas ett uttryckt krav på att resultatet verkligen visats skapat nytta efter att det publicerats, för att kunna räknas som ett nyttiggörande. En sådan ordning skulle också harmoniera med Oslomanualens syn på att en helt ny eller väsentligt förbättrad produkt, process eller service eller metod måste ha implementerats för att kunna kallas en innovation.

Det är viktigt att lärosätena får möjlighet att ta det strategiska ansvaret för nyttiggörande och samverkan. Utredaren har ju också identifierat det som en nyckel och föreslår att medel ska finnas att söka för att bygga just denna kapacitet.

6.2 Ansvaret för nyttiggörandearbetet ska ligga på högskolans styrelse

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag. Om nyttiggörande ska bli en uppgift för verksamheten så måste detta också vara ett ansvar som åvilar högskolans högsta ledning, som då även måste ha kunskaper och erfarenheter om nyttiggörande, vilka krävs för att kunna utföra de uppgifter som utredningen föreslår. Detta borde möjligen förtydligas som krav vid nominering och tillsättning av ledamöter. Det är centralt att styrelsens sammansättning präglas av mångfald och att den tillsammans besitter de kompetenser och kunskaper som behövs för att kunna utföra uppdraget. LTU föreslår att den utbildning som föreslås att Regeringskansliet ska tillhandahålla för Holdingbolagens styrelser (sid 223) även kan erbjudas högskolans styrelse.

6.2.1 Viktiga principer vid förvaltningen av holdingbolag

LTU ställer sig neutral till utredningens förslag.

Avsnitt 7 Mer effektivt nyttiggörande

7.2 Uppföljning och utvärdering för återrapportering och ökat lärande

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men menar att uppföljning och återrapportering måste utformas så att den minimerar de resurser som högskolan behöver avsätta samtidigt som den maximerar nyttan och lärandet, både inom högskolan och för externa aktörer.

Inkluderingsperspektivet är inte tydligt i utredningen. För att säkerställa en inkluderande miljö relaterat till såväl jämställdhet som jämlikhet behöver dessa perspektiv tydligt framgå. De beaktas vid utvärdering, men inte speciellt vid exempelvis styrning eller framtagande av indikatorer. Strukturer behöver synliggöras för att säkerställa att resurser tillvaratas på ett effektivt sätt.

7.2.1 Holdingbolagens verksamhet ska redovisas som en särskild del i den återkommande forskningspropositionen

LTU är positiv till förslaget men vill påtala vikten av att beakta lagen om offentlig upphandling i frågan kring samarbete med annan aktör. Lagen påverkar möjligheterna för långsiktiga samarbeten då upphandling måste genomföras.

7.3.2 Alla ska ha tillgång till stöd från ett innovationskontor

LTU stödjer utredningens förslag men tar avstånd i frågan om att stöd även ska kunna ges en tid efter att studierna avslutats eller en person avslutat sin anställning. LTU framhåller att detta är en resursfråga för myndigheten, en skatterättslig fråga samt en fråga om myndigheten får, i konkurrens med marknaden, ge och ta ansvar för privaträttslig rådgivning.

7.3.5 Viss justering av kraven på redovisning av hur medlen till innovationskontor använts

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men önskar en dialog över hur redovisningen bör utformas vidare.

7.3.6 Högskolorna ska få ökade anslag till nyttiggörande

LTU anser att högskolornas storlek är en för snäv modell för finansiering, även resultat behöver inkluderas i finansieringsmodellen. Goda resultat inom nyttiggörande vid högskolan ska leda till utökade medel.

LTU stödjer förslag om utökad finansiering för verifiering. Detta är mycket viktigt för innovationsstödsverksamheten.

LTU är mycket tveksam till möjligheten att stöd ska ges som villkorslån. LTU menar att detta bör utredas vidare. Ett sådant avtal kan medföra inlåsnings effekter för idébärare och utgöra ett hinder för utökade investeringar från Venture Capital bolag eller andra externa finansiärer.

7.4 Genom tematiska satsningar kan Sverige kraftsamla (steg 4 i modellen)

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men vill samtidigt framhålla betydelsen av geografisk spridning.

Avsnitt 8 Stödfunktioner och lärande

8.1.1 Högskolornas strategier för immateriella rättigheter

LTU är positiv till utredningens förslag, men påpekar att högskolorna svårligen kan ta fram strategier för immateriella tillgångar som inte ägs av högskolan.

Om högskolorna själva ska ta ansvar för och skydda egna immateriella tillgångar, så måste detta även tillåtas i de regleringar som finns för verksamheten, liksom att erforderliga medel för skydd och försvar av immateriella rättigheter måste tillföras högskolan.

Kammarkollegiet bör också ges i uppdrag att ta fram försäkringsskydd för de immateriella rättigheter som högskolorna kommer att ansvara för.

8.1.2 PRV ska fortsatt arbeta med kompetenshöjande insatser inom immaterialrätt
LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

8.1.3 Arbetsgivarverkets långsiktiga arbete med immaterialrätt
LTU biträder utredningens förslag och föreslår att Arbetsgivarverket ges i uppgift att utreda för- och nackdelar med det nuvarande lärarundantaget.

8.1.4 Ett utökat stöd för statsstödsrättsliga och immaterialrättsliga frågor
LTU ställer sig bakom förslaget att det ska finnas expertkompetens tillgänglig som stöd för de nyttiggörande aktiviteter som genomförs vid högskolornas innovationskontor och holdingbolag.

8.2 Inrättandet av ett nationellt center för entreprenörskap

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag om inrättande av ett strategiskt samverkansorgan för entreprenörskap. LTU förordar ett bredare fokus för verksamheten och anser att det organisatoriskt bör vara närmare ett nätverk än ett centrum. Nätverket kan med fördel bestå av olika ämnesrelaterade noder som leds av lärosäten med extra god kunskap inom området. Nätverket behöver också samverka med befintliga organisationer och sammanslutningar inom entreprenörskap, innovation och nyttiggörande.

Förslaget saknar koppling till utveckling av kunskap relaterat till innovation och innovationsprocesser. Ett nationellt nätverk för entreprenörskap och innovation skulle tydliggöra innovationsarbetet ännu mer än en avgränsning endast till entreprenörskap. Forskningen inom entreprenörskap och innovation har möjlighet att bidra till kunskapsgenerering av värde för högskolornas innovationssystem.

Det finns redan idag ett nordiskt samarbete inom entreprenörskap och innovation kopplat till forskarstudier där de flesta svenska lärosätena medverkar, NORSI (www.norsi.no). Det samverkansorgan som implementeras bör förhålla sig till detta.

8.3 Arbetsgivarverket ska kartlägga rörlighet

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag

8.4 Om kartläggning av hinder och borttagande av dylika för ett ökat nyttiggörande

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag och föreslår att Vinnovas och UKÄs uppdrag läggs samman med Arbetsgivarverkets utredning om hur ett långsiktigt arbete med hantering av immaterialrätter ska utformas för att nyttiggörande ska ske i ljuset av vad Sverige behöver för att kunna utvecklas inom området.

8.5.1 Forskningsråden bidrag för nyttiggörande

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag

8.5.2 Uppdrag till forskningsråden för ökat nyttiggörande

LTU är positiv till utredarens förslag. Det är positivt med ökade möjligheter till ett utökat ägande, vilket i sin tur ger ökade möjligheter att aktivt påverka företagen.

LTU är positiv till utredarens förslag att stärka nyttiggörandekompetensen inom forskningsrådets ledande organ.

Avsnitt 9 Holdingbolagen som verktyg för ökat nyttiggörande och fler innovationer

9.1.1 Varje högskola ska kunna ha ett eget holdingbolag

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag. Det lokala engagemanget är helt avgörande för att Sverige ska utvecklas. LTU verkar i en region där det sker mycket stora investeringar och därmed finns behov av ökad tillgång till riskkapital och kompetens. Det är därför bra att utredaren har identifierat regionala skillnader, då det är viktigt att hela landet har jämlika förutsättningar.

Holdingbolagen har en särställning bland riskkapital i och med sin verksamhet i mycket tidiga skeden, så tidiga att ytterst få riskkapitalister är intresserade av att investera. Det är en viktig del av innovationssystemet som länge har varit underfinansierad.

9.1.2 Utökade möjligheter för högskolorna att disponera medel för nyttiggörande

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

Tydliggörande av uppdraget innebär också större möjligheter att verka långsiktigt och utveckla långsiktiga strategier. Det innebär också utvecklade möjligheter att kommunicera verksamheten och göra den mer transparent, vilket kan bidra till ökad tillgänglighet och legitimitet.

LTU ställer sig mycket positiv till utredningens förslag avseende möjligheten att använda donationsmedel till att finansiera holdingbolagens nyttiggörande.

9.1.3 Bemyndigandets storlek anpassas efter högskolornas storlek

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men framhåller att de högskolor som har behov av extra medel för att bygga upp och utveckla sitt nyttiggörande, ska kunna tilldelas extra medel för detta under en uppbyggnadsperiod och föreslår därför att modellen kompletteras med en möjlighet att för de högskolor som presenterar en utvecklingsplan för sin nyttiggörande struktur, ska kunna få tilldelas extra medel för detta under en uppbyggnadsperiod.

LTU förordar även att den föreslagna modellen kompletteras med framgångskriterier, som kan fungera som komplement till den medelstildelning som nu föreslagits som bygger på anslagens storlek.

9.1.4 Bemyndiganden för fyra år i taget

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

Ett långsiktigt arbete är centralt för att kunna se effekter och möjliggöra utveckling av tydliga strategier som kan implementeras och följas upp. Årliga utvärderingar kan lätt bidra till kortsiktighet och beslut som inte gynnar långsiktig utveckling.

9.2.1 Holdingbolagen bör tilldelas ett samhällsuppdrag

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

Ökad autonomi möjliggör för de olika högskolorna att arbeta efter sina förutsättningar och tillvarata de unika möjligheter som uppkommer i den specifika miljön.

LTU ställer sig mycket positiv till förslaget om att ge holdingbolagen ett samhällsuppdrag.

9.2.2 Målsättningen att resultatet av verksamhet som bedrivs av holdingbolagen ska kunna nyttjas på affärsmässiga grunder

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

9.2.3 Ekonomiska mål för holdingbolagen

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag.

9.2.4 Sammansättningen i holdingbolagens styrelser

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag. Det är dock viktigt att ha en tydlig förankring mellan högskolans ledning och holdingbolaget och att styrelsens sammansättning präglas av mångfald och olika kompetenser.

9.3.1 Förbättrad redovisning, styrning och utveckling av holdingbolagen genom ett gemensamt nytt bolag

LTU ställer positiv till att det upprättas gemensamma stödfunktioner och att detta skapar förutsättningar för gemensamma synsätt på hur nyttiggörande ska genomföras mest effektivt.

LTU ser behov av förstärkta resurser för de holdingbolag som idag inte har tillräckliga resurser för att kunna öka sina investeringar, men ser risker med ett nytt gemensamt investeringsbolag. Centraliserade lösningar kan leda till bristande innovativ mångfald över hela landet.

För att få effektiva och samordnade processer för nyttiggörande är alternativ 2 – Koncernmodellen, den mest effektiva.

LTU är av den uppfattningen att det gemensamma Finansieringsbolag som föreslås besluta om medel till de projektbolag som hanteras vid högskolorna genom dess holdingbolag, ändå fjärrar hantering och beslut från högskolans holdingbolag, vilket enligt utredningens uppfattning skulle vara det positiva med alternativ 1 – Aktieägaravtalsmodellen.

Möjligheten till tydlig styrning och ledning samt den samordning av beslut om investeringar som alternativ 2 – Koncernmodellen erbjuder, ger därmed fler fördelar än det alternativ som förordas av utredningen.

LTU menar att ett fungerande innovationssystem bör tillföras riktade drifts- och investeringsmedel utifrån de mål som ska uppnås och ska ha en uttalad ambition att likvärdigt hantera kommersialiserbara kunskapsstillgångar från alla kunskapsområden, forskningsfält och lärosäten.

Det förslag som utredningen förordar alternativ 1 – Aktieägaravtalsmodellen kommer även att medföra ökade krav på tydlighet i vision och ambition, men även på styrning och uppföljning vid högskolorna. Om högskolorna ska kunna fokusera på sina huvuduppgifter - utbildning och forskning, så måste en höjd ambitionsnivå på högskolornas förmåga att nyttiggöra resultat kunna ske utan att resurser måste prioriteras om för detta.

Det är positivt att likvärdiga förutsättningar skapas för idébärare i hela landet. Det är också bra att det finns flera alternativ att ta ställning till och att utredningens arbete skett i dialog med högskolorna. Alternativ 2 – Koncernmodellen ger bäst möjligheter för att utveckla nyttiggörandet samtidigt som även styrning och uppföljning säkerställs.

LTU instämmer inte i förslaget om bildandet av finansieringsbolaget då koncernmodellalternativet förordas.

LTU instämmer i förslaget avseende vad Finansieringsbolaget respektive holdingbolagen ska redovisa och hur detta ska ske och förordar förslag 1 med redovisning vart fjärde år.

9.3.2 Ett renodlat mer likvärdigt system för finansiering av bolag i tidiga faser

Då LTU inte förordar utredningens förslag om finansieringsbolag, ställer sig LTU inte heller bakom något av de föreslagna alternativen.

9.3.3 Högskolorna bör använda holdingbolagen i större utsträckning

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men framhåller att den målsättning som utredningen uttryckt ovan under avsnitt 9.2.2. - att resultatet av verksamheten i holdingbolagen ska kunna nyttjas på affärsmässiga grunder – då måste få tolkas mer extensivt. Ett deltagande i en ekonomisk förening kan kanske inte sägas ge direkt affärsmässig nytta i form av intäkter, men kan skapa samarbeten och framtida projekt och är då mer kopplat till de fördelar som högskolan kan uppnå, än de som kommer holdingbolaget till del.

9.3.4 Holdingbolagen bör inte kunna bedriva egen uppdragsutbildning men väl annan utbildningsverksamhet

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag, men menar att det måste tydligt definieras vilka utbildningar holdingbolagen kan anordna

9.3.5 Ett nationellt arbete med licensiering

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag,

LTU vill också påpeka att licensiering av immateriella rättigheter inte kan ske av högskolan själv, utan måste i förekommande fall ske genom dess holdingbolag eller föredragsvis, genom ett av holdingbolaget ägt licensbolag.

Som tidigare nämnts är det också viktigt att Kammarkollegiet ges i uppdrag att se över möjligheterna för holdingbolagen eller koncernmodern att kunna teckna ändamålsenliga försäkringar för den verksamhet som ska bedrivas. Kostnader för såväl registrering som försvar av immateriella rättigheter, kan uppgå till betydande belopp.

LTU har egen erfarenhet av att det inte var möjligt att erhålla försäkringsskydd för den verksamhet som licensbolaget genomför och som är knuten LTU:s holdingbolag.

9.3.6 Förbudet för holdingbolagen att bedriva sådan verksamhet som ingår i högskolornas grundläggande verksamhet

LTU ställer sig positiv till utredningens förslag

Läraryndantaget

En fråga som påverkar och genomsyrar hela utredningen men som utredningen valt att inte analysera eller att lämna förslag kring, gäller det så kallade läraryndantaget. LTU söker i det följande belysa olika aspekter av läraryndantaget och menar att en översyn och utredning behöver göras.

Läraryndantaget är unikt för Sverige och skapar en konkurrensfördel vid anställning av forskare från länder som inte har någon motsvarande reglering. Vidare ger läraryndantaget möjlighet till att skapa incitament för att utveckla innovationskultur och innovationsförmåga bland anställda och studenter vid högskolan, men en översyn av läraryndantaget behöver göras för att undersöka om ambitionen och målen med ett ökat nyttiggörande kan nås utan en förändring av läraryndantaget.

Ägande och beslut om nyttiggörande av resultat vilar idag på en enskild forskares vilja om ett resultat ska publiceras, kommersialiseras eller disponeras på annat sätt. Beslutet kan bero på faktorer som akademiska ambitioner, familjesituation eller ekonomi. Idéer som skulle kunna skapa både tillväxt och sysselsättning, kommer därmed inte alltid att utvärderas och prövas kommersiellt.

Den företagsnära forskning som utförs vid högskolorna, vilken involverar både studenter och forskare, genererar resultat som nyttiggörs i företagen utan inblandning av högskolans innovationskontor eller holdingbolag. Detta nyttiggörande mäts inte och skulle inte heller kunna mätas på grund av företagets önskemål om att inte information ska spridas om de resultat som skapats. Om en högskola har en stor andel företagsnära forskning, skapar detta alltså mindre utrymme för dess forskare och studenter att ta resultat vidare för nyttiggörande och kommersialisering och då även ligga till grund för de uppföljningar som föreslås.

Utredningen noterar under avsnitt 4.4 att läraryndantaget gör att en lärare som har en anställning på en högskola kan utnyttja högskolans tillgångar, samtidigt som denna har en företagsverksamhet där rättigheter till dennes forskningsresultat ingår. Utredningen berör därefter inte detta, men en lärares möjligheter att parallellt arbeta med sin forskning och skapa immateriella rättigheter under högskolans ansvar i avtal med andra projektparter, men sedan tillföra det egna bolaget dessa rättigheter, utgör en allvarlig risk för högskolan som endast kan hanteras tillsammans med projektparterna om det finns en fullständig kunskap och tydlighet om de förhållanden som gäller, vilket tyvärr inte alltid är för handen. Det finns även skatterättsliga frågor runt forskarnas rätt att både använda högskolans utrustning och medel för att skapa resultat som de sen kan tillgodogöra sig och förfoga över.

I detta ärende har Rektor Birgitta Bergvall-Kåreborn beslutat. Tf. Enhetschef för Samverkan och studentrekrytering Marita Holst har föredragit. I den slutliga beredningen har också Pro-rektorerne Pär Weihed och Cathrine Norberg samt Universitetsdirektör Veronika Sundström deltagit.